

АЛЬТЕРНАТИВА КРЕДИТНИМ СТИМУЛАМ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА

Без вирішення проблем виробництва зерна не можуть бути ефективно розв'язані такі актуальні економічні завдання суспільства, як задоволення споживчого попиту, товарне наповнення грошової маси, забезпечення соціально-економічної стабільності та розвитку держави. Крім того, процеси інтеграції України у світовий економічний простір вимагають прискорення технологічного переозброєння сільськогосподарської галузі, впровадження інноваційних технологій здатних вивести вітчизняне зерновиробництво на рівень світових стандартів, зробити його дійсно конкурентноспроможним. Усе зазначене робить актуальним визначення найбільш ефективних фінансових стимулів розвитку виробництва зерна в Україні на сучасному етапі розвитку.

Дослідженню можливостей впливу на розвиток виробництва зерна за допомогою фінансових стимулів в своїх публікаціях приділяють увагу такі науковці, як Алексійчук В.М., Бородіна О.М, Гайдуцький П.І., Дем'яненко М.Я., Колотуха С.М., Косодій Р.П., П.А. Лайко, Мармуль Л.О., Малік М.Й. Могильний О.М., Непочатенко О.О., Полозенко Д.В., Саблук П.Т., Танклевська Н.С. та інші. Серед основних джерел фінансування в багатьох випадках справедливо розглядається система кредитування, пропонуються різні варіанти та умови пільгового кредитування, зазначається, що сільське господарство – це сфера, де кредитні ресурси відіграють вирішальну роль [2, с. 61]. Потреба у кредитуванні обумовлюється значним розривом між часом вкладення і надходження коштів, безперервністю процесів відтворення, значною тривалістю виробничих циклів, підвищеним ризиком через істотну залежність від зовнішніх факторів, природну нееквівалентність міжгалузевого обміну, високою капіталомісткістю та порівняно низькою фондівдачею. Тому, з об'єктивних причин, сільськогосподарська галузь потребує «науково обґрунтованих специфічних режимів і механізмів кредитування» [3, с. 75]. В рамках досліджень зазначених науковців розглядаються і питання фінансового стимулювання розвитку виробництва зерна. Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться в дослідженнях вітчизняних та іноземних авторів, публікації яких були використані в цій роботі, мають значну цінність для з'ясування характеру впливу фінансових стимулів на розвиток виробництва зерна. Безумовно, налагодження та розвиток системи кредитування сільськогосподарських товаровиробників вкрай важливе. Поряд з тим, враховуючи об'єктивне загострення конкуренції в сфері виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції доцільно більш ґрунтовно дослідити можливості використання альтернативних джерел фінансування розвитку виробництва зерна. Саме розвиток виробництва зерна, а не відтворення у обсягах попередніх періодів висувається на перший план на фоні тенденції до зменшення виробництва зерна в Україні. Так, господарствами усіх категорій власності в Україні у 2007 р. одержано 29,3 млн. т. зернових та зернобобових культур (у вазі після доробки), що проти 2006 р. менше на 5 млн. т., або на 14,5%. Зменшення

проти 2006 р. загального виробництва зерна зумовлено як скороченням площі збирання (на 5,4%), так і зменшенням урожайності з 1 га (на 2,3 ц, або на 9,5%) [3]. Разом з тим, як показує аналіз літератури та дисертаційних досліджень, в прямій постановці, з урахуванням сучасних умов трансформації економіки України та особливостей фази промислового циклу, який проходить сьогодні Україна, проблеми визначення ефективності фінансових стимулів розвитку виробництва зерна висвітлені ще недостатньо.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що така форма підтримки виробників зерна, як надання кредитів, особливо короткострокових, здешевлення кредитів за допомогою часткової компенсації ставки за кредитами комерційних банків ще розвинута в Україні. Поряд з тим, застосування інших важелів – програми здешевлення техніки, підтримка страхування сільськогосподарських ризиків, пільгове кредитування інноваційної діяльності, лізинг, іпотечне кредитування та інші, ще носять обмежений характер. Крім того, досить повільно у нас здійснюється фінансова підтримка таких заходів, як інформування сільськогосподарських товаровиробників про тенденції кон'юнктурних змін ринку, вартість форвардних, або ф'ючерсних угод, фінансування виставок, пошук партнерів по бізнесу, допомога в просуванні товару, тощо. Це обумовлено як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами. Поряд з тим, останнім часом послідовне зниження облікової ставки НБУ, впровадження державного механізму здешевлення кредитів сприяло помірному зростанню обсягів довгострокового кредитування сільськогосподарських товаровиробників. В той же час, низький рівень платоспроможності сільськогосподарської галузі знижує її привабливість для банківських установ. Так із 900 сільськогосподарських підприємств Вінницької області у 2005 році лише 112 одержали банківські кредити, а з 28 банків лише 11 кредитують селян [1, с. 76]. Усе зазначене робить вкрай важливим подальше узагальнення теорії і практики використання різних фінансових стимулів розвитку виробництва зерна, пошук та розробку моделей і рекомендацій їх застосування. Так, більшість аграріїв України мають можливість скористатися компенсацією, що здешевлює вартість сільськогосподарської техніки, яка купується, або використати лізингову схему. З однієї сторони, компенсація надає можливість придбати техніку за меншу ціну. Але така операція веде до того, що аграрії змушені спочатку одноразово сплатити повну вартість техніки, а вже потім за допомогою спеціальних процедур отримувати компенсацію. Звісно, що суму приблизно у 100 тис. грн. (приблизна вартість однієї одиниці сільгосптехніки) не кожен виробник сільськогосподарської продукції має вільною. Безумовно, є можливість звернутися до банківського кредитування, але це виступатиме як фактор, що робить угоду більш дорогою. Тому окремі погодяться сплачувати більше, але невеликими частками, що робить лізинг більш прийнятним для аграріїв, які не можуть одноразово оплатити всю вартість техніки або взяти кредит для її покупки, щоб потім одержати компенсацію з бюджету. В той же час, до переваг компенсації можна віднести і те, що, у разі використання схеми компенсації, техніку селянин набуває у свою приватну власність. А це в подальшому дає йому можливість використовувати її у якості застави з метою отримання кредиту, або в інших цілях. Лізинг, як відомо такої можливості не дає, тому поки ще і є менш розвиненим. За 2007 рік з бюджету було виділено 130 млн. грн. для 30%

компенсації вартості сільськогосподарської техніки, і за цією програмою було куплено 3100 одиниць техніки. На лізинг із бюджету направили 242 млн. грн., а куплено 1500 одиниць [4].

З урахуванням вищезазначеного реалізація заходів фінансового стимулювання розвитку виробництва зерна має відбуватися в межах інституційного, функціонального та технологічного аспектів. Інституційний аспект передбачає формування та вдосконалення системи діяльності корпоративних та приватних фінансових посередників. Так, у фінансуванні розвитку зерновиробництва крім комерційних банків мають брати участь різні фонди (гарантійні, пенсійні, венчурні, інвестиційні), товариства, страхові та лізингові компанії. Функціональний аспект передбачає, що забезпечення фінансовими ресурсами та стимулювання розвитку виробництва зерна має відбуватися не взагалі і не в цілому, а певних суб'єктів господарського механізму, які досягли визначеного рівня та відповідають відповідним критеріям. Технологічний аспект передбачає, що фінансування та кредитування розвитку виробництва зерна має відбуватися на основі чіткого розподілу повноважень, персональної відповідальності, прозорості, диверсифікації ризиків, страхування, використання непрямих методів державної фінансової підтримки.

Таким чином, формуванню ефективного фінансового механізму стимулювання розвитку виробництва зерна сприятиме реалізація наступних заходів:

1. Внести відповідні зміни до Закону «Про зерно та ринок зерна в Україні».
2. Чітко визначитись із суб'єктами та об'єктами державної фінансової підтримки розвитку виробництва зерна в сфері зерновиробництва з метою забезпечення цільового та раціонального використання державних коштів.
3. Удосконалити технології державного фінансування та кредитування росту виробництва зерна на основі використання принципу диверсифікації ризиків, прозорості, проведення конкурсів та непрямих методів підтримки.
4. Розробити спеціальну програму з метою удосконалення стимулювання лізингу сільськогосподарської техніки та обладнання з подальшим її передаванням безпосереднім користувачам.
5. Формування сучасної фінансово-кредитної та ринкової інфраструктури з метою забезпечення підвищення рівня інвестиційної привабливості зерновиробництва. З цією метою вжити заходів щодо доповнення інституціональної структури фінансової підтримки спеціальним аграрним банком, який забезпечить ефективне використання державних фінансових ресурсів для стимулювання інноваційної діяльності в сфері зерновиробництва.

Література

1. Колотуха С.М. Кредитне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників // Економіка АПК, 2006, № 10 С. 72 – 78.
2. Непочатенко О.О. Кредитування сільськогосподарських товаровиробників на основі диверсифікації фінансових послуг // Економіка АПК, 2007, № 6 С. 61 – 66.
3. <http://www.ukrstat.gov.ua> - офіційний сайт Державного комітету статистики України.
4. <http://ads.finance.ua> - інформаційний сайт новин.